

Сучасні проблеми географічної, геодезичної та землевпорядної освіти

Браславська О. В.

доктор педагогічних наук, професор

Рожі І. Г.

кандидат педагогічних наук, ст. викладач

Озерова Л. А.

викладач-стажист

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

ОСНОВИ КАРТОГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В ШКІЛЬНОМУ

КУРСІ ФІЗИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ

До змісту шкільного курсу фізичної географії входять основи картографії та топографії. Основними для шкільної фізичної географії є загальні поняття про геосфери, окремі компоненти природи, про їх зв'язок, взаємозалежності й розвитку, про географічну оболонку. Ці поняття є фундаментом для формування в учнів одиничних регіональних понять, а саме: фактичних знань про різноманіття природи на Землі, а також фізико-географічних умінь, що відображають наукові методи фізичної географії.

Важливу роль в шкільній фізичній географії відіграють картографічні та топографічні знання та вміння, освоєння яких є необхідною умовою для оволодіння фізико-географічними

поняттями. Всі ці теоретичні й фактичні знання, фізико-географічні та картографічні вміння

формується в учнів у взаємозв'язку протягом трьох років навчання в курсах 6, 7 і 8 класів. У

курсі фізичної географії 6 класу учнями засвоюються основні знання з топографії і картографії. Значна частина досліджуваних в курсі 6 класу об'єктів і явищ відноситься до безпосереднього оточення школярів, і поняття про них формуються в більшій мірі на матеріалі рідного краю, а також шляхом безпосереднього спостереження в природі.

Краснавччі й топографічні знання та вміння, набуті в 6 класі, необхідні для життєдіяльності

кожного учня, в тому числі і для занять туризмом.

Головним завданням курсу географії материків і океанів 7 класу є формування у школярів системи регіональних фізико-географічних понять про природу земної кулі.

Регіональна спрямованість курсу 7 класу, значний час, що відводиться на вивчення фізико-географічних областей і природних об'єктів материків і океанів, створюють можливість для

їх детальної характеристики. Формування регіональних понять передбачає наявність в учнів

відповідних картографічних уявлень. У зв'язку з цим розвиваються отримані в курсі 6 класу

картографічні знання і вміння.

У процесі формування понять про природу України в курсі 8 класу в учнів

розвивається система загальних фізико-географічних понять, при цьому їх науковий рівень з

урахуванням їх підготовленості значно підвищується в порівнянні з рівнем учнів 6 і 7 класів.

Загальна фізико-географічна підготовка школярів в курсі 8 класу робить для них зрозумілим

різноманітні зв'язки і залежності між компонентами природного комплексу. Це позначається і на картографічних знаннях і вміннях учнів, які не тільки розширюються завдяки вивченню географії, а й помітно поглиблюються. Поряд з розвитком картографічних знань і умінь в курсі 8 класу піднімаються на новий, набагато вищий щабель і топографічні знання. Навчальні топографічні карти є об'єктом вивчення у 8 класі, а завдяки демократизації суспільства і зняття заборони на широке застосування топокарт, учні мають можливість працювати з автентичними топографічними картами під час екскурсій та туристичних мандрівок, що є позитивним чинником формування їхньої картознавчої компетентності [1,с.41].

55

Велике значення для проходження туристських походів, екскурсій має топографічна підготовка учнів. Вона включає ряд умінь, перш за все, орієнтування на місцевості (за компасом, місцевими предметами, небесними світилами тощо). Топографічна підготовка включає знання карт і вміння їх читати, орієнтуватися щодо сторін горизонту, визначати азимут до заданого орієнтиру, відстань, пройдену на місцевості й, відповідно, за картою. Одним із найбільш поширених та доступних для учнів прийомів картографічного методу дослідження території є візуальний аналіз і опис, які насамперед залежать від умінь

правильно прочитати карту. Процес читання карти під час вивчення окремої теми або розділу має бути спрямований на формування таких умінь, як встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами, робити висновки про просторові особливості явищ не позначених на карті.

Схема 1. Картографічні та топографічні знання і вміння

Програми шкільних курсів фізичної географії вимагають засвоєння учнями певного обсягу картографічних і топографічних знань та умінь, в основному достатнього для підготовки до життєдіяльності. Найбільше значення мають чітко визначені картографічні та

топографічні знання і вміння, отримані учнями (схема 1).

Проведення практичних робіт, пов'язаних з використанням географічних карт, є важливою основою активізації навчальної діяльності учнів, сприяє розвитку логічного мислення. При цьому практичні завдання можна розробляти, працюючи з однією тематичною картою, завдяки порівнянню показників двох-трьох тематичних карт, а також самостійно будуючи тематичну карту на підставі фактичного матеріалу, статистичних даних тощо [2].

При формуванні в учнів картографічних і топографічних знань та умінь важливо пам'ятати, що вони займають важливе місце в системі шкільної географічної освіти

Список використаних джерел:

1. Лаврук М. М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів: навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 136 с. поняття про план місцевості (масштаб, умовні позначення), вміння читати план місцевості й орієнтуватися по ньому, складати план найпростішими способами; орієнтування на місцевості за компасом і Сонцем, про справжній і магнітному азимут; вміння орієнтуватися на місцевості, визначати азимут за компасом, напрямок по заданому азимуту, вимірювати відстань рулеткою, вести окомірну зйомку ділянки місцевості; поняття топографічних карт, масштабів, елементів змісту, про систему координат і її призначення, про зображення рельєфу горизонталями; поняття про загально-географічні карти, про масштаб карт і географічні координати, градусну сітку, про картографічні проекції, про способи

зображення на географічних картах різних об'єктів і явищ;
вміння читати топографічну карту, визначати по карті відстані за масштабом,
висоти точок місцевості, напрям і крутизну схилів, азимути, давати по карті
кількісні та якісні характеристики окремих об'єктів;
поняття про спеціальні карти.

56

2. Левада О., Іванова В., Непша О. Формування картографічних компетентностей
в шкільному курсі географії. *Науковий вісник Мелітопольського державного
педагогічного
університету*. Серія: «Педагогіка», 21 (2), 2018. С. 78–86. __